

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 409

Polityka ekologiczna a rozwój gospodarczy

Redaktorzy naukowi
Andrzej Graczyk
Agnieszka Ciechelska

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redakcja wydawnicza: Barbara Majewska
Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronach internetowych
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-552-0

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118-120, 53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp.....	9
------------	---

Część 1. Ekonomiczne podstawy polityki ochrony środowiska

Tomasz Żylicz: Ekonomia w polskiej ochronie środowiska.....	13
Dariusz Kielczewski: Problem koordynacji polityki ekologicznej i polityki społecznej w kontekście zrównoważonego rozwoju	29
Agnieszka Lorek: Ocena polskiej polityki ekologicznej w warunkach wdrażania zrównoważonego rozwoju.....	38
Zbigniew Szkop: Badanie <i>willingness to pay</i> turystów odwiedzających Śląski Park Krajobrazowy.....	48

Część 2. Informacyjne podstawy polityki ekologicznej

Agnieszka Becla: Wybrane kosztowo-zasobowe bariery wykorzystania informacji w realizacji lokalnej strategii zrównoważonego i trwałego rozwoju (na przykładzie niektórych gmin Dolnego Śląska).....	63
Stanisław Czaja: Teoriopoznawcze oraz metodyczno-metodologiczne problemy gromadzenia i wykorzystania informacji w realizacji lokalnej strategii zrównoważonego i trwałego rozwoju (na przykładzie wybranych gmin Dolnego Śląska, Ziemi Lubuskiej i Wielkopolski).....	84
Piotr P. Małecki: Podstawy metodologiczne tworzenia statystyki kosztów środowiskowych według nowych wymogów Eurostatu – wyzwania dla Polski	102
Ksymbena Rosiek: Istota i zakres definiowania kosztów środowiskowych	112

Część 3. Instrumenty polityki ekologicznej

Bogusław Fiedor, Andrzej Graczyk: Instrumenty ekonomiczne II Polityki ekologicznej państwa.....	127
Agnieszka Ciechelska: Przegląd i ocena wybranych instrumentów gospodarki odpadami komunalnymi w II Polityce ekologicznej państwa	140
Bartosz Bartniczak: Możliwość wykorzystania instrumentów zwrotnych w projektach dotyczących rozwoju zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej	155

Część 4. Polityka ekologiczna a problemy rolnictwa

Karol Kociszewski: Ekonomiczne instrumenty ochrony środowiska w polskim rolnictwie	167
Anna Kuczuk, Stefan Waclaw: Działalność prośrodowiskowa gospodarstw rolnych w aspekcie realizacji Programu rolnośrodowiskowego	177
Anetta Zielińska: Rozwój rolnictwa ekologicznego na obszarach przyrodniczo cennych	195

Część 5. Polityka ekologiczna a problemy energetyki

Alicja Małgorzata Graczyk: Analiza i ocena zgodności instrumentów polityki ekologicznej dotyczących odnawialnych źródeł energii z zasadami zrównoważonego rozwoju	207
Artur Ulrich: Transformacja energetyczna w Niemczech – studium projektu „Efektywność Plus”	218
Waldemar Kozłowski: Ocena potencjału inwestycyjnego energetyki wiatrowej przez pryzmat uwarunkowań środowiskowych na przykładzie województwa warmińsko-mazurskiego	228
Michał Ptak: Ograniczanie emisji fluorowanych gazów cieplarnianych	239

Część 6. Zrównoważony rozwój w krajach rozwijających się

Maciej Chrzanowski, Sylwia Dzedzic, Leszek Woźniak: Ekoinnowacje w strategiach firm klastra „Dolina Lotnicza”	253
Sylwia Dzedzic: Ekologiczne miasta przyszłości. Masdar City – studium przypadku	264
Tomasz Poskrobko, Anetta Zielińska: Innowacje w krajach rozwijających się a zrównoważony rozwój.....	277

Summaries

Part 1. Economic bases of environmental policy

Tomasz Żylicz: Economics in environmental protection in Poland	13
Dariusz Kielczewski: Problem of coordination of ecological policy and social policy in the context of sustainable development	29
Agnieszka Lorek: Assessment of Polish environmental policy in terms of implementation of sustainable development	38
Zbigniew Szkop: Study of <i>Willingness to Pay</i> of tourists visiting Ślęza Landscape Park	48

Part 2. Information bases of ecological policy

Agnieszka Becla: Chosen costs and resources barriers of using information in the realization of local sustainable development strategy (on the example of some Lower Silesian communes)	63
Stanisław Czaja: Theoretical, cognitive and methodological problems of accumulation and utilization of information in the realization of local sustainable development strategy (on the example of chosen of Lower Silesia, Lubuska Province and Wielkopolska communities)	84
Piotr P. Małecki: Methodological base for environmental costs statistics according to the new Eurostat requirements and resulting challenges for Poland	102
Ksymbena Rosiek: The nature and scope of environmental costs defining	112

Part 3. Ecological policy tools

Bogusław Fiedor, Andrzej Graczyk: Economic instruments of II State Ecological Policy	127
Agnieszka Ciechelska: Review and evaluation of chosen municipal waste management tools	140
Bartosz Bartniczak: The ability to use financial instruments in projects relating to sustainable multi-model urban mobility	155

Part 4. Ecological policy vs. agriculture problems

Karol Kociszewski: Economic instruments of environment protection in Polish agriculture	167
--	-----

Anna Kuczuk, Stefan Waclaw: The environmentally-friendly activity of farms in the aspect of Agri-environmental Programme realization.....	177
Anetta Zielińska: The development of ecological farming in natural valuable areas	195

Part 5. Ecological policy vs. power industry problems

Alicja Małgorzata Graczyk: Analysis and assessment of ecological policy instruments of RES in accordance with sustainable development principles.....	207
Artur Ulrich: Energy transition in Germany – study of Efficiency Plus project.....	218
Waldemar Kozłowski: Assessment of investment potential of wind power industry through the prism of environmental conditions on the example of Warmian-Masurian Voivodeship	228
Michał Ptak: Reducing the emissions of fluorinated greenhouse gases.....	239

Part 6. Sustainable development in developing countries

Maciej Chrzanowski, Sylwia Dzedzic, Leszek Woźniak: Eco-innovations in the strategies of enterprises from “Aviation Valley” cluster.....	253
Sylwia Dzedzic: Ecological future cities. Masdar City – a case study.....	264
Tomasz Poskrobko, Anetta Zielińska: Innovations in developing countries vs. sustainable development	277

Anetta Zielińska

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
e-mail: anetta.zielinska@ue.wroc.pl

ROZWÓJ ROLNICTWA EKOLOGICZNEGO NA OBSZARACH PRZYRODNICZO CENNYCH

THE DEVELOPMENT OF ECOLOGICAL FARMING IN NATURAL VALUABLE AREAS

DOI: 10.15611/pn.2015.409.14

Streszczenie: Obszary przyrodniczo cenne mają walory gospodarcze i stwarzają możliwości włączenia ich w procesy gospodarowania, podejście takie określa się jako zintegrowane gospodarowanie. Rolnictwo ekologiczne jest sposobem na rozwój tychże obszarów. Celem artykułu jest zaprezentowanie potencjału rozwoju rolnictwa ekologicznego na obszarach przyrodniczo cennych. Zdiagnozowano w nim ograniczenia odnoszące się do sposobów funkcjonowania obszarów przyrodniczo cennych oraz przybliżono problematykę rolnictwa ekologicznego na analizowanych obszarach. W artykule przeprowadzono analizę materiału statystycznego i normatywnego w aspekcie rolnictwa ekologicznego.

Słowa kluczowe: rolnictwo, rolnictwo ekologiczne, obszary przyrodniczo cenne.

Summary: Natural valuable areas have economic advantages and give opportunities to include them in the management processes, which is described as an integrated management approach. Ecological farming is a way for the development in such areas. The aim of the paper is to present the potential of ecological farming in natural valuable areas. The article diagnoses the limitations regarding the operation of natural valuable areas and outlines the issues connected with ecological farming at the researched areas. The paper analyses the statistical and normative material with regard to ecological farming.

Keywords: agriculture, ecological farming, natural valuable areas.

1. Wstęp

Obszary przyrodniczo cenne realizują wiele zadań: przyrodniczych, gospodarczych, społecznych, instytucjonalnych, przestrzennych, co doprowadza do powstania konfliktów zarówno społecznych, jak i przestrzennych. Należy pamiętać, że ludzie na tych terenach żyją i pracują od wieków, dlatego powinno się kultywować tradycyjne formy gospodarowania, które będą zgodne z zasadami rozwoju zrównoważonego

i nie wpłyną destrukcyjnie na obszary przyrodniczo cenne. Stąd też właściwa ochrona obszarów przyrodniczo cennych musi być połączona z odpowiednim ich wykorzystaniem gospodarczym. Obszary przyrodniczo cenne mają walory gospodarcze i stwarzają możliwości włączenia ich w procesy gospodarowania, to podejście można określić jako zintegrowane gospodarowanie.

Koncepcja zintegrowanego gospodarowania na obszarach przyrodniczo cennych polega na odpowiednim skojarzeniu potencjalnych form aktywności gospodarczej, które nie tylko nie zakłócają podstawowych funkcji środowiska przyrodniczego, lecz przeciwnie – pozwalają na wykorzystanie zarówno zasobów, jak i usług środowiskowych. Dla obszarów przyrodniczo cennych w Polsce taki zestaw może obejmować następujące elementy [Zielińska 2013]:

- rolnictwo ekologiczne i ekologizację rolnictwa konwencjonalnego,
- zrównoważone formy turystyki i ekologizację turystyki konwencjonalnej,
- ekologiczną gospodarkę leśną,
- drobny, skojarzony z lokalnym środowiskiem przyrodniczym, przemysł i rzemiosło oraz działalność usługową,
- wkomponowane w środowisko przyrodnicze osadnictwo połączone z odpowiednią infrastrukturą i działalnością transportową.

Artykuł ma na celu zaprezentowanie potencjału rozwoju rolnictwa ekologicznego na obszarach przyrodniczo cennych. Zdiagnozowano w nim ograniczenia odnoszące się do sposobów funkcjonowania obszarów przyrodniczo cennych oraz przybliżono problematykę rolnictwa ekologicznego na analizowanych obszarach. Niniejszy artykuł jest analizą materiału statystycznego i normatywnego w aspekcie rolnictwa ekologicznego.

2. Ograniczenia aktywności gospodarczej na obszarach przyrodniczo cennych

Ograniczenia dotyczące sposobów gospodarowania na obszarach przyrodniczo cennych dotyczą przede wszystkim przedsięwzięć o zwiększonej intensyfikacji gospodarowania oraz nowych inwestycji. Jeśli obszar zachował duże walory przyrodnicze w warunkach obecnego użytkowania, to znaczy, że nie stanowi ono poważniejszego zagrożenia dla tych walorów.

Na obszarach przyrodniczo cennych obowiązują liczne nakazy i zakazy, które zostały uregulowane w ustawie o ochronie przyrody. Najostrzejsze rygory ochronne odnoszą się do rezerwatów przyrody i parków narodowych (ochrona ścisła), natomiast umiarkowane rygory dotyczą parków krajobrazowych oraz w otulinach parków narodowych, a najbardziej liberalne obowiązują na obszarach chronionego krajobrazu, w otulinach parków krajobrazowych, na obszarach Natura 2000, w różnych formach ochrony indywidualnej i ochrony gatunkowej, w ogrodach botanicznych, parkach spacerowo-wypoczynkowych, zieleńcach, parkach gminnych, parkach kul-

turowych, parkach i ogrodach historycznych, ekotonach, dolinach rzecznych, geoparkach, drobnych enklawach przyrodniczych oraz w korytarzach ekologicznych.

Istnienie obszarów przyrodniczo cennych generuje pewne ograniczenia (bariery) lokalnej aktywności gospodarczej i społecznej w odniesieniu do rolnictwa [szerzej Becla, Zielińska 2006]:

- ograniczenia dotyczą tradycyjnych form gospodarowania, zwłaszcza produkcji przemysłowej, tradycyjnego rolnictwa, konwencjonalnej turystyki czy transportu;
- ograniczenia w przyrodniczo cennej przestrzeni dotyczą użytkownika nowoczesnych technik (technologii) jeszcze niesprawdzonych środowiskowo i środków gospodarowania; odnosi się to do chemicznych środków ochrony roślin, nawozów sztucznych czy użytkownika organizmów modyfikowanych genetycznie;
- na obszarach przyrodniczo cennych szczególnej pieczy podlegają wszystkie komponenty środowiska przyrodniczego oraz funkcjonujące w ekosystemach zjawiska i procesy; oznacza to konieczność wprowadzania ograniczeń w zmianie tych komponentów, na przykład w zmianie stosunków wodnych czy w przekształcaniu krajobrazu, a to generuje określone gospodarcze oraz społeczne bariery;
- zmiany dotyczą gospodarowania przestrzenią, która jest zasobem rzadkim, a poszczególne jej formy – zwłaszcza w postaci obszarów przyrodniczo cennych – wymagają innego podejścia potencjalnych użytkowników;
- jedną z najpoważniejszych barier funkcjonowania w przestrzeni przyrodniczo cennej jest niepewność związana z koniecznością wprowadzania nowych rozwiązań ochronnych, które wynikają z rozwoju krajowego, unijnego i międzynarodowego prawa środowiskowego i realizacji przedsięwzięć oraz polityk ekologicznych.

3. Rolnictwo ekologiczne na obszarach przyrodniczo cennych

Rolnictwo ekologiczne według J. Siekierskiego to zrównoważony pod względem ekologicznym, ekonomicznym i społecznym systemem gospodarowania, uwzględniający całkowite dostosowanie producentów żywności do wymogów przyrody. Rolnictwo ekologiczne to takie metody współdziałania z przyrodą, które pozwalają na jak największe zamknięcie obiegu materii w ramach gospodarstwa. Są one wydajniejsze energetycznie i materiałowo, mniej degradujące przyrodę, nieprowadzące do skażeń żywności, a jednocześnie wspomagające rozwój kraju i regionów [Siekierski, Dudek 1997].

Międzynarodowa Federacja Rolnictwa Ekologicznego zdefiniowała rolnictwo ekologiczne jako zbiór różnych szczegółowych koncepcji gospodarowania rolniczego, zgodnych z wymogami gleby, roślin i zwierząt, stwierdzając, iż jego nadrzędnym celem jest produkcja żywności wysokiej jakości, przy równoczesnym zachowaniu w jak największym stopniu równowagi biologicznej w środowisku przyrodniczym [www.ifoam.bio].

Rolnictwo ekologiczne przyczynia się do produkcji bezpiecznej żywności o bardzo wysokiej jakości. Najlepszą promocją rolnictwa ekologicznego jest popyt na żywność pochodzącą z certyfikowanych gospodarstw. Produkty z gospodarstw ekologicznych są zazwyczaj droższe od tych z upraw konwencjonalnych o około 30-50%.

Ten rodzaj rolnictwa jest sposobem na rozwój obszarów przyrodniczo cennych. Tradycyjna wiedza przekazywana przez doradców czy stowarzyszenia rolników ekologicznych, czy też przez innych producentów rolnych na obecnym etapie rozwoju rolnictwa ekologicznego wymaga wsparcia. Konieczna jest aktywna reklama i promocja zdrowej polskiej żywności w kraju i za granicą oraz szkolenie w tym zakresie rolników.

Około 1/3 powierzchni użytków rolnych w parkach krajobrazowych i obszarach chronionego krajobrazu (tab. 1) to istotny potencjał gospodarczy dla rozwoju rolnictwa ekologicznego i produkcji zdrowej żywności.

Tabela 1. Dynamika zmian powierzchni użytków rolnych w wybranych formach ochrony przyrody

Wyszczególnienie	Powierzchnia użytków rolnych jako procent powierzchni ogólnej obszaru chronionego				
	2004	2006	2008	2011	2013
Parki narodowe	12,7	12,8	14,0	14,3	14,3
Parki krajobrazowe	35,2	31,5	31,1	31,2	31,2
Obszary chronionego krajobrazu ^a	39,8	38,1	38,6	37,2	36,7

^a Brak pomiarów geodezyjnych dla obiektów ustanowionych rozporządzeniem wojewody w województwach: małopolskim i warmińsko-mazurskim.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych [Ochrona środowiska 2005; Ochrona środowiska 2007; Ochrona środowiska 2009; Ochrona środowiska 2012; Ochrona środowiska 2014].

Na uwagę zasługują informacje w *Raporcie o stanie rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2013-2014*. Wynika z nich, że pod koniec 2014 r. – po raz pierwszy od czasu, gdy w 2004 r. Polska wstąpiła do Unii Europejskiej – odnotowano spadek liczby producentów ekologicznych oraz zmniejszenie powierzchni użytków rolnych, na których stosowane były ekologiczne metody produkcji. Według stanu na 31.12.2014 r., w Polsce działalność prowadziło 25 427 producentów ekologicznych, o 6,1% mniej niż w 2013 r. (27 093). Pomimo spadku ogólnej liczby producentów ekologicznych w 2014 r. odnotowano wzrost liczby przetwórci ekologicznych (z 407 w 2013 r. do 484 w 2014 r.) [*Raport o stanie...* 2015].

Rolnictwo ekologiczne na obszarach przyrodniczo cennych (bez rezerwatów przyrody i parków narodowych, objętych ochroną ścisłą) charakteryzuje się między innymi [Zielińska 2013]:

- osiągnięciem wysokiej wydajności,

- gwarancją samowystarczalności żywnościowej przy zachowaniu ekonomicznej efektywności,
- społeczną akceptowalnością,
- uwzględnianiem bezpieczeństwa środowiska przyrodniczego.

Zmieniło się podejście rolników, którzy są świadomi, że aby wyprodukować dobrej jakości żywność, muszą korzystać z jak najlepiej zachowanych zasobów środowiska przyrodniczego. Dlatego też gospodarstwa prowadzone systemem ekologicznym są wyzwaniem dla potencjału tkwiącego w obszarach przyrodniczo cennych. Podstawowym atutem tych obszarów jest czystość gleb i powietrza związana z zakazem jakiegokolwiek działalności przemysłowej i istotnymi ograniczeniami dotyczącymi innej działalności gospodarczej.

Istnieje wyraźna zależność między czystością środowiska a jakością żywności. Im wyższa czystość środowiska przyrodniczego, tym wyższą jakością cechuje się produkowana żywność, co przekłada się na wyższą wartość rynkową i większe możliwości zbytu produktów ekologicznych. Gospodarstwa ekologiczne przyczyniają się do zwiększenia konkurencyjności obszarów przyrodniczo cennych.

Gospodarowanie na obszarach przyrodniczo cennych z wykorzystaniem produkcji ekologicznej z punktu widzenia ekonomicznego jest tańsze, ponieważ nie ponosi się kosztów związanych z nawozami sztucznymi i chemicznymi środkami ochrony roślin. Jednakże z punktu widzenia kapitału ludzkiego jest bardziej pracochłonne i wymagające głębszej wiedzy i znajomości naturalnych mechanizmów zachodzących w przyrodzie.

Istotnym elementem wspierającym rolnictwo ekologiczne są programy rolno-środowiskowe Unii Europejskiej. Programy te jako instrument finansowy stwarzają możliwość pozyskania przez rolników, gospodarujących między innymi na obszarach przyrodniczo cennych, dodatkowych środków finansowych w postaci dopłat z tytułu podejmowania różnych działań na rzecz ochrony środowiska, szczególnie na rzecz ochrony przyrody, albo jako rekompensaty za utracone dochody w wyniku ekstensyfikacji ich produkcji rolnej.

Tabela 2 zawiera analizę uregulowanych w ustawie o ochronie przyrody nakazów i zakazów dotyczących działalności rolniczej (w odniesieniu do różnych form ochrony przyrody).

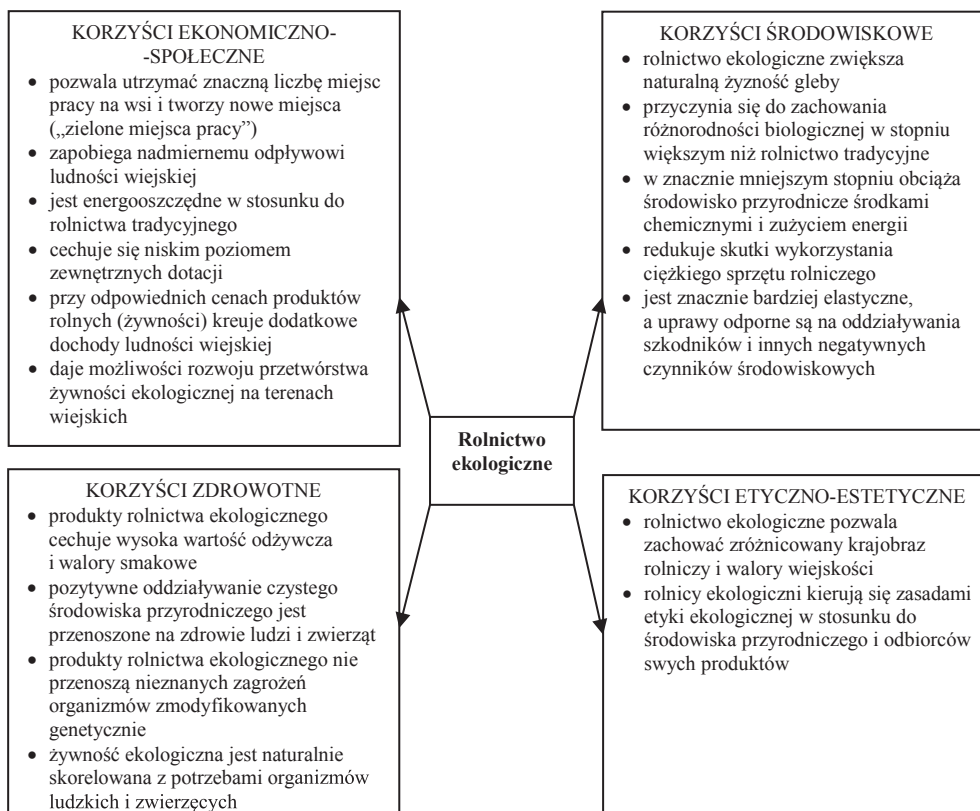
Stosunek liczby ograniczeń w odniesieniu tylko do działalności rolniczej do liczby wszystkich zakazów i nakazów wymienionych w ustawie o ochronie przyrody ukazuje, że najwięcej ograniczeń dotyczy pomników przyrody, stanowisk dokumentacyjnych, użytków ekologicznych i zespołów przyrodniczo-krajobrazowych (36,4%), trochę mniej – obszarów Natura 2000 (33,3%), a następnie – parków narodowych, rezerwatów przyrody (26,9%) oraz obszarów chronionego krajobrazu (22,2%).

Równocześnie rolnictwo ekologiczne oraz różne formy ekologizacji rolnictwa tradycyjnego niosą ze sobą różnorodne korzyści. Można je podzielić na ekonomiczno-społeczne, środowiskowe, zdrowotne oraz etyczno-estetyczne (rys. 1) [Łuczka-

Tabela 2. Podstawowe ograniczenia działalności rolniczej na obszarach objętych różnymi formami ochrony przyrody w Polsce

Obszarowa forma ochrony przyrody	Ustawa o ochronie przyrody	Formy restrykcji – zakazy
Park narodowy i rezerwat przyrody	artykuł 15 ust. 1	<ul style="list-style-type: none"> • zmiany stosunków wodnych, regulacji rzek i potoków, • niszczenia gleby lub zmiany przeznaczenia i użytkowania gruntów, • prowadzenia działalności rolniczej, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych w planie ochrony, • stosowania chemicznych i biologicznych środków ochrony roślin i nawozów, • zbioru dziko występujących roślin i grzybów oraz ich części, • połowu ryb i innych organizmów wodnych, • wprowadzania organizmów genetycznie zmodyfikowanych;
Park krajobrazowy	artykuł 17 ust. 1	<ul style="list-style-type: none"> • dokonywania zmian stosunków wodnych, • wylewania gnojowicy, z wyjątkiem nawożenia własnych gruntów rolnych, • prowadzenia chowu i hodowli zwierząt metodą bezściółkową;
Obszar chronionego krajobrazu	artykuł 24 ust. 1	<ul style="list-style-type: none"> • realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, • dokonywania zmian stosunków wodnych;
Obszar Natura 2000	artykuł 33 ust. 1	<ul style="list-style-type: none"> • pogarszania stanu siedlisk przyrodniczych lub siedlisk gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000;
Pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe	artykuł 45 ust. 1	<ul style="list-style-type: none"> • uszkodzania i zanieczyszczania gleby, • dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli zmiany te nie służą ochronie przyrody albo racjonalnej gospodarce rolnej, • wylewania gnojowicy, z wyjątkiem nawożenia użytkowanych gruntów rolnych, • zmiany sposobu użytkowania ziemi;
Ochrona gatunków dziko występujących roślin i grzybów	artykuł 51 ust. 1	<ul style="list-style-type: none"> • dokonywania zmian stosunków wodnych, stosowania środków chemicznych;
Ochrona gatunków dziko występujących zwierząt	artykuł 52 ust. 1	<ul style="list-style-type: none"> • przemieszczania urodzonych i hodowanych w niewoli do stanowisk naturalnych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Ustawa o ochronie przyrody...].

Rys. 1. Korzyści dla obszarów przyrodniczo cennych z rolnictwa ekologicznego

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Łuczka-Bakuła 2003].

-Bakuła 2003]. Produkcja rolna jest szczególnie użyteczna dla obszarów przyrodniczo cennych. Na obszarach przyrodniczo cennych warto zachować tradycyjne praktyki rolnicze jako narzędzia ochrony i zrównoważonego wykorzystania zasobów biologicznych.

Istotnym zagadnieniem jest ustanowienie przepisów prawnych regulujących bezpieczeństwo biologiczne kraju oraz zapewnienie środków na wykonywanie prawa i kontrolowanie zagrożeń związanych z wykorzystaniem biotechnologii. Jednocześnie należy uważnie kontrolować wprowadzanie gatunków, które mogą zagrażać integralności naturalnych ekosystemów i siedlisk lub stanowić zagrożenie gatunków rodzimych (inwazyjne gatunki obce).

Na uwagę zasługuje fakt, że obowiązują jednakowe unijne przepisy dotyczące wszystkich producentów, pośredników i przetwórców biorących udział w całym łańcuchu produkcji i obrotu żywnością ekologiczną, czyli od wytworzenia produktu rolnego w gospodarstwie do wprowadzenia go do obrotu dla odbiorcy końcowego –

konsumenta. W Polsce najważniejszym aktem prawnym w tym zakresie jest ustawa o rolnictwie ekologicznym [Ustawa o rolnictwie...].

4. Podsumowanie

Nie ma możliwości rozwoju społeczno-ekonomicznego i postępu cywilizacyjnego bez właściwego gospodarowania na obszarach przyrodniczo cennych. Dlatego też nie można tych obszarów wyłączyć z działalności społeczno-gospodarczej. Przestrzeń przyrodniczo cenna stale się zwiększa, zarówno pod względem rozmiarów zajmowanej powierzchni, jak i możliwości gospodarowania w jej ramach.

Zintegrowane gospodarowanie na obszarach przyrodniczo cennych, w szczególności rolnictwo, przynosi wiele korzyści, które należy rozpatrywać w układzie korzyści ekonomicznych i pozaekonomicznych oraz korzyści bezpośrednich i pośrednich. Wartości ekonomiczne i pozaekonomiczne płynące z rolnictwa ekologicznego są ważnym i praktycznie nieodtworzalnym walorem. Różnorodność bezpośrednich i pośrednich korzyści powstałych podczas rozwoju rolnictwa na obszarach przyrodniczo cennych przyczynia się do zachowania kapitału naturalnego, a w konsekwencji do rozwoju i postępu cywilizacyjnego o charakterze zrównoważonym.

Bezpośrednie korzyści ekonomiczne z gospodarowania na obszarach przyrodniczo cennych, zgodnie z koncepcją rozwoju zrównoważonego, to przede wszystkim produkcja zdrowej żywności. Rolnictwo ekologiczne na tych obszarach przyczynia się do generowania dodatkowych miejsc pracy i dochodów. Zaletą jest możliwość korzystania ze środków finansowych Unii Europejskiej, np. w postaci programów rolno-środowiskowych dla rolników prowadzących działalność gospodarczą na obszarach chronionych.

Natomiast pośrednimi korzyściami środowiskowymi płynącymi z rozwoju rolnictwa na ochronach przyrodniczo cennych są:

- zachowanie elementów bioróżnorodności, co przyczynia się do poprawy jakości życia społeczeństwa;
- powierzchnia analizowanych obszarów chroni glebę, reguluje gospodarkę wodną i procesy biologiczne;
- efektem ochrony tych obszarów jest dbałość o walory przyrodnicze.

Na uwagę zasługują również pośrednie korzyści społeczne powstałe w wyniku wykorzystywania zasobów i świadczenia usług środowiskowych na obszarach przyrodniczo cennych. Poziom tych korzyści zależy od realizowania edukacji ekologicznej, co przyczynia się do podnoszenia kwalifikacji rolników i ich wiedzy o mechanizmach zachodzących w środowisku przyrodniczym.

Należy zwrócić również uwagę na potencjalne zagrożenia dla obszarów przyrodniczo cennych, jeżeli nie zostanie wykorzystane podejście zintegrowane (rozwój rolnictwa) [szerzej Zielińska 2005]:

- bezrobocie z powodu zbyt słabo rozwiniętej działalności gospodarczej,
- brak alternatywnych źródeł dochodu ludności wiejskiej,

- brak kapitału wewnętrznego (maleją dochody rolnicze) na przekształcenie istniejących gospodarstw rolnych na proekologiczne oraz słaby napływ kapitału zewnętrznego.

W artykule ukazano nowe podejście do gospodarowania na obszarach przyrodniczo cennych, polegające na wykorzystaniu potencjału tkwiącego w tych obszarach zgodnie z rozwojem zrównoważonym. W rozwoju rolnictwa ekologicznego na obszarach przyrodniczo cennych upatruje się zwiększenia liczby ekogospodarstw, zwiększenia podaży i popytu na ekoprodukty oraz wykreowania lokalnych produktów, które staną się marką dla danego obszaru.

Literatura

- Becla A., Zielińska A., 2006, *Problemy rozwoju małych miast na obszarach przyrodniczo cennych*, [w:] J. Słodczyk, D. Rajchel (red.), *Polityka rozwoju zrównoważonego oraz instrumenty zarządzania miastem*, Uniwersytet Opolski, Opole, s. 115-124.
- Luczka-Bakuła W., 2003, *Rolnictwo ekologiczne w Polsce w aspekcie integracji z Unią Europejską*, *Ekonomia i Środowisko*, nr 2(24), s. 160-173.
- Ochrona środowiska 2005*, 2005, GUS, Warszawa.
- Ochrona środowiska 2007*, 2007, GUS, Warszawa.
- Ochrona środowiska 2009*, 2009, GUS, Warszawa.
- Ochrona środowiska 2012*, 2012, GUS, Warszawa.
- Ochrona środowiska 2014*, 2014, GUS, Warszawa.
- Raport o stanie rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2013-2014*, 2015, Główny Inspektorat Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, Warszawa.
- Siekierski J., Dudek P., 1997, *Sektor rolno-żywnościowy wobec współczesnych wyzwań ekorozwoju. Scenariusze ekorozwoju przy różnym poziomie gospodarki*, *Ekonomia i Środowisko*, nr 22, s. 77-85.
- Ustawa o rolnictwie ekologicznym z dnia 25 czerwca 2009 r., Dz.U. z 2009, nr 116, poz. 975.
- Ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r., Dz.U. z 2009, nr 151, poz. 1220.
- www.ifoam.bio (15.02.2015).
- Zielińska A., 2005, *Strategia ekorozwoju obszarów przyrodniczo cennych*, [w:] S. Czaja (red.), *Rozwój zrównoważony – doświadczenia polskie i europejskie*, *Ekonomia i Środowisko*, nr 33, s. 489-493.
- Zielińska A., 2013, *Gospodarowanie na obszarach przyrodniczo cennych w Polsce w kontekście rozwoju zrównoważonego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Seria: Monografie i Opracowania nr 236, Wrocław.